

UN TEZAU MONETAR DIN SECOLUL AL XVII-LEA DESCOPERIT ÎN COMUNA SURAIA, JUDEȚUL VRANCEA

ANTON PARAGINA

În urma lucrărilor agricole de primăvară efectuate în 1967 la Suraia, într-o ulcică lucrată la roată din lut, de culoare cărămizie, cu înălțimea de 22 cm și diametrul bazei de 12 cm (fig. 1/) au fost descoperite mai multe monede din argint cu un titlu ce coboară sub 750‰¹.

Din totalul de piese au putut fi recuperate pentru Complexul muzeal al județului Vrancea doar 96 de monede (nr. inv. 1626—1721), din care 94 sînt turcești, una raguzană și o alta austriacă.

Monedele turcești sînt emisii ale sultanilor Mustafa al II-lea (1695—1703), Ahmed al III-lea (1703—1730), Mahmud I (1730—1754), Osman al III-lea (1754—1757) și Mustafa al III-lea (1757—1774).

Tezaurul descoperit la Suraia se eșalonează pe o perioadă de 70 de ani cuprinsă între anii 1695 (primul an al domniei lui Mustafa al II-lea) și 1765 (al 9-lea an de domnie al lui Mustafa al III-lea). Primele monede din tezaur sînt cele emise de Mustafa al II-lea (un *yarim-guruş* și un *guruş*) iar ultima este un *altmîşlic* de la Mustafa al III-lea.

În marea lor majoritate monedele sînt bine conservate, ceea ce a îngăduit ușoara lor descifrare.

Pentru buna înțelegere a încadrării cronologice și a valorii monetare a tezaurului, dăm mai jos descrierea pieselor.

I Emisiuni de la Mustafa al II-lea (1695—1703)

1 *Iarim-guruş* (Nr. inv. 1626) Emisiune din anul 1695². Monetăria Constantinopol (Fig. 1/1). Are greutatea de 8,10 grame și diametrul de 31 mm.

2 *Guruş* (Nr. inv. 1627). Emisiune din anul 1695³. Monetăria Constantinopol (Fig. 1/3). Are greutatea de 18,87 grame și diametrul de 36 mm.

1. Recuperarea tezaurului a fost făcută de prof. Victor Bobi (Complexul muzeal al județului Vrancea), care ne-a oferit și datele privind condițiile de descoperire. Îi adresăm și aici mulțumirile noastre pentru bunăvoința de a ni-l fi încredințat spre publicare.

2. Nuri Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, Istanbul, 1968, p. 187, nr. 493, pl. 31.

3. *Ibidem*, nr. 492.

II Emisiuni de la Ahmed al III-lea (1703—1730)

3—5 *Guruşi* (Nr. inv. 1628—1630). Emisiuni din anul 1703⁴. Monetăria Constantinopol (Fig. 2/1). Greutatea pieselor variază de la 22,45 la 25,20 grame, iar diametrul între 37 mm şi 40 mm.

6 *Iarım zolta* (Nr. inv. 1696). Emisiuni din anul 1703⁵. Monetăria Constantinopol (Fig. 3/1), are greutatea de 9,30 grame şi diametrul de 30 mm.

III Emisiuni de la Mahmud I (1730—1754)

7—42 *Guruşi* (Nr. inv. 1631—1632, 1634—1636, 1638—1644, 1648—1653, 1655—1656, 1659—1660, 1662—1665, 1667—1670, 1672, 1675, 1678, 1693—1695). Emisiuni din anul 1730⁶. Monetăria Constantinopol (Fig. 2/2). Greutatea pieselor variază între 22,47 şi 25,20 grame iar diametrul între 37 mm şi 40 mm.

43—46 *Guruşi* (Nr. inv. 1633, 1637, 1647, 1661). Emisiuni din anul 1730⁷. Monetăria Constantinopol (Fig. 2/3). Greutatea pieselor variază între 23,14 şi 23,93 grame iar diametrul între 37 mm şi 41 mm.

47 *Guruş* (Nr. inv. 1666). Emisiune din anul 1730⁸. Monetăria Gümüşhane (Fig. 4/3). Are greutatea de 25 grame şi diametrul de 41 mm.

48—62 *Irmilici* (Nr. inv. 1645, 1646, 1654, 1671, 1673, 1674, 1677, 1679, 1680, 1657, 1685, 1687, 1688, 1690, 1692). Emisiuni din anul 1730⁹. Monetăria Constantinopol (Fig. 2/6). Greutatea pieselor variază între 11,33 şi 12,39 grame iar diametrul între 31 şi 33 mm.

63—70 *Onlici* (Nr. inv. 1658, 1681—1684, 1676, 1689, 1691). Emisiuni din anul 1730¹⁰. Monetăria Constantinopol (Fig. 2/4). Greutatea pieselor variază între 4,96 şi 6,08 grame iar diametrul pieselor este de 25 mm.

71 *Beşlik* (Nr. inv. 1686). Emisiune din anul 1730¹¹. Monetăria Constantinopol (Fig. 2/5). Are greutatea de 2,46 grame şi diametrul de 20 mm.

IV Emisiune de la Osman al III-lea (1754—1757)

72 *Onlic* (Nr. inv. 1697). Monetăria Constantinopol. (Fig. 3/2)¹². Are greutatea de 5,45 grame şi diametrul de 25 mm.

V Emisiuni de la Mustafa al III-lea (1757—1774)

73 *Altmişlik* (Nr. inv. 1712). Emisiune din anul al treilea de domnie a sultanului 1759)³. Monetăria Istanbul. Are greutatea de 29,38 grame şi diametrul de 44 mm.

74—79 *Altmişlici* (Nr. inv. 1698, 1700, 1701, 1703, 1704, 1708). Emisiuni din anul al doilea de domnie a sultanului (1758). Monetăria

4. Ibidem, p. 193, nr. 516, pl. 33.

5. Ibidem, p. 203, nr. 573, pl. 37.

6. Ibidem, nr. 521.

7. Ibidem, nr. 572.

8. Ibidem, nr. 568.

9. Ibidem, nr. 574.

10. Ibidem, nr. 574.

11. Ibidem, nr. 576.

12. Ibidem, p. 209, nr. 600, pl. 39.

13. Ibidem, p. 216, nr. 632, pl. 41.

Istanbul (Fig. 3/3,6). Greutatea pieselor variază între 28 și 29,19 grame iar diametrul între 42 și 45 mm.

80 *Altmişlic* (Nr. inv. 1719). Emisiune din al șaptelea an de domnie a sultanului (1763). Monetăria Istanbul (Fig. 3/5). Are greutatea de 29,18 grame și diametrul de 45 mm.

81 *Altmişlic* (Nr. inv. 1713). Emisiune din al optulea an de domnie a sultanului (1764). Monetăria Istanbul (Fig. 4/1). Are greutatea de 28,86 grame și diametrul de 44 mm.

82 *Altmişlic* (Nr. inv. 1714). Emisiune din al noulea an de domnie a sultanului (1765). Monetăria Istanbul (Fig. 3/4). Are greutatea de 28 grame și diametrul de 43 mm.

83 *Guruş* (Nr. inv. 1711). Emisiune din al doilea an de domnie a sultanului (1758)¹⁴. Monetăria Istanbul (Fig. 4/6). Are greutatea de 18,65 grame și diametrul de 38 mm.

84—85 *Guruşi* (Nr. inv. 1699 și 1710). Emisiuni din al treilea an de domnie a sultanului (1759). Monetăria Istanbul (Fig. 4/2). Primul are greutatea de 19 grame și diametrul de 38 mm. iar al doilea greutatea de 18,33 grame și diametrul de 38 mm.

86 *Guruş* (Nr. inv. 1702). Emisiune din al patrulea an de domnie a sultanului (1760). Monetăria Istanbul (Fig. 4/5). Are greutatea de 18,65 grame și diametrul de 38 mm.

87 *Guruş* (Nr. inv. 1705). Emisiune din al cincilea an de domnie a sultanului (1761). Monetăria Istanbul (Fig. 4/4). Are greutatea de 18,56 grame și diametrul de 40 mm.

88 *Guruş* (Nr. inv. 1707). Emisiune din al șaselea an de domnie a sultanului (1762). Monetăria Istanbul (Fig. 5/1). Are greutatea de 18,78 grame și diametrul de 38 mm.

89 *Otuzluc* (Nr. inv. 1715). Emisiune din al doilea an de domnie a sultanului (1758)¹⁵. Monetăria Istanbul (Fig. 5/3). Greutatea piesei este de 14 grame iar diametrul de 34 mm.

90 *İrmilic* (Nr. inv. 1706). Emisiune din al treilea an de domnie a sultanului (1759)¹⁶. Monetăria Istanbul (Fig. 5/2). Greutatea piesei este de 9,44 grame iar diametrul de 32 mm.

91 *Onlic* (Nr. inv. 1709). Emisiune din anul al patrulea al domniei sultanului (1757)¹⁷. Monetăria Istanbul (Fig. 5/4). Greutatea piesei este de 5,80 grame iar diametrul de 25 mm.

92 *Onlic* (Nr. inv. 1717). Emisiune din anul întâi de domnie a sultanului (1760). Monetăria Istanbul (Fig. 5/5). Greutatea piesei este de 4,47 grame iar diametrul de 25 mm.

93—94 *Onlyci* (Nr. inv. 1716 și 1718). Emisiuni din anul al cincilea de domnie a sultanului (1761). Monetăria Constantinopol și Istanbul (Fig. 5/6 și 6/3). Primul are greutatea de 5,55 grame și diametrul de 25 mm, iar al doilea are greutatea de 4,22 grame și diametrul de 26 mm.

În tezaur mai există un *taler* austriac de la Francisc I (1745—1765) și un *ducat* raguzan emis în anul 1762.

95 *Taler* (Nr. inv. 1720). Av. Bustul împăratului spre dreapta. Legendă : FRANC. D.G.R.I.S.A. GE.IERR.LO. B.M.H.D. Rv. Vulturul bice-

14. Ibidem, nr. 635.

15. Ibidem, nr. 633.

16. Ibidem, nr. 636.

17. Ibidem, nr. 637.

fal încornat în TE·DOMINE SPERAVI-1758 X. Moneda are greutatea de 27,98 grame și diametrul de 40 mm. Fig. 6/1).

96 *Ducat* (Nr. inv. 1721). Av. Bust spre dreapta. Legenda RHAGU-SINRECTOR, REIP. Rv. Scut baroc cu coroană deasupra. Legenda DUCAT. ET. SEM. REIP. R. AC 1762. Moneda are greutatea de 28,64 grame și diametrul de 42 mm. (Fig. 6/2).

Piesa cea mai des întâlnită în tezaur (51 de bucăți) este gurușul sau piastrul.

De proveniență străină această monedă a fost bătută de turci pentru prima oară în timpul sultanului Süleyman al II-lea (1687—1691)¹⁸. Sub Mahmud I și Osman al III-lea, s-a produs o urcare vremelnică în greutate. Suirea pe tron a sultanului Selim al III-lea (1789) a dus la o scădere rapidă în greutate și în cantitatea de argint din compoziție. Această scădere a durat până la reforma monetară din 1843 ce a avut loc sub sultanul Megid, care a schimbat-o într-o mică monedă divizionară de 1,2 grame¹⁹. Începând cu domnia sultanului Mahmud I, gurușul s-a consacrat ca unitate monetară în operațiunile financiare divizată în 40 de parale sau 120 de aspri²⁰.

Ca valoare, dar și ca număr (10 bucăți) urmează în tezaur piesa monetară de 60 de parale „altmişlic” apoi *irmilicul*, monedă egală cu 20 de parale, *onlicul* = 10 parale, *iarim-gurușul* = 20 de parale, *iarim zolta* = 15 parale, *zolta* (otuzluk) = 30 parale și un *beșlic* = 5 parale.

Monedele poartă pe ele inscripțiile monetărilor unde au fost emise: Constantinopol, Istanbul și Gümüşhane (o singură piesă).

Valoarea totală a monedelor din tezaur se ridică la 3.240 de parale, sumă ce era egală cu 81 de piaștri sau taleri. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea piastrul era echivalent cu leul fixat și el la 120 de bani²¹.

Pentru a vedea ce reprezintă acești bani la mijlocul secolului al XVIII-lea, dăm mai jos câteva din prețurile la care puteau ajunge unele produse sau suprafețe de pământ în intervalul pe care se înșiruie monedele din tezaur. Astfel, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea valoarea unui pogon de vie roditoare în fostul ținut al Putnei (Vineșești, Căpotești, Sperieți) oscila în jurul prețului de 15 lei²². O duhalmă din postav gros în 1720 la Sperieți (comuna Movilița, jud. Vrancea) făcea 6 lei²³. La Văscăuți, în 1720 „3 boi mari erau prețuiți 30 de taleri, nouă vaci sterpe 8 taleri, o vacă cu vițel 4 taleri și jumătate și un cal 18 lei²⁴.

18. Octavian Iliescu, *Moneda în România*, București, 1970. p. 51.

19. H. Dj. Siruni, *Monedele turcești în țările române*, București. 1944. p. 59.

20. Nuri Peri. op. cit., p. 199.

* Din tezaur mai fac parte 16 *irmilici*, 13 *onlyci*, un *zolta*, un *iarim guruș*, un *iarim zolta*, un *beșlic*, un *taler* și un *ducat*.

21. Istoria României. III, p. 380. H. Dj. Siruni arată că în timpul lui Dimitrie Cantemir (1710—1711) un piastru era egal cu un leu iar în 1769 piastrul valora 2,20 lei, pentru că în 1812 să scadă din nou la un leu (H. Dj. Siruni, op. cit., p. 18).

22. Catalogul documentelor moldovenești din Direcția arhivelor centrale. vol. V, București, 1974, pp. 54, 88. 445.

La 1 ianuarie 1766 un pogon măsura 48 de prăjini fălcești sau 6445 m². N. Stoicescu. Cum măsurau strămoșii, Editura Științifică, București. 1971, p. 134—135.

23. Catalogul documentelor moldovenești din Direcția arhivelor centrale, vol. V, București, 1974, p. 445.

24. Ibidem, p. 464.

În 1742 negustorii plăteau în Moldova 3 lei și jumătate chila de griu de 18 dimirlii și un leu și 30 de bani pe chila de orz²⁵. În 1748 s-au vîndut 5 boi drept 85 lei, adică 17 lei un bou²⁶ iar în Vrancea, la Spinești, în anul 1769, vara cînd vinul era mai scump, o vadră de vin se ridica la suma de 11 parale²⁷.

După părerea noastră, dacă ținem cont de ceea ce se putea cumpăra cu acești bani, suma era a unui mic negustor sau a unui țaran ceva mai înstărit și provenea fie dintr-o tranzacție comercială efectuată după anul 1765, anul celei mai recente monede din tezaur fie dintr-o acumulare treptată.

Cauzele ascunderii tezaurului nu le cunoaștem. Putem bănuî, însă, că această îngropare s-ar putea datora evenimentului din mai 1769. cînd formațiuni de jaf turcești, după ce au atacat Bucureștii „au plecat în județele, comunele și satele acestei țări și au străbătut pas cu pas ținuturile și satele luînd gratis hrană și băuturi“ iar în orașele „Focșani, Rîmnic, Buzău au jefuit tot ce au găsit ca marfă și mobilă și au dat foc caselor și prăvăliilor lor“²⁸. În drumul lor spre Tighina (Bender) e de presupus că aceste formațiuni ar fi procedat la fel și în alte localități inclusiv Suraia, localitate din apropierea Focșanilor.

Importanța acestei descoperiri, în afara faptului că indică probabil acel eveniment petrecut în mai 1769, rezidă mai ales în aceea că aduce noi dovezi în ceea ce privește circulația monetară existentă la mijlocul secolului al XVIII-lea în zona de influență a orașului Focșani contribuînd, alături de alte tezaure din același secol (Cașin²⁹ și Drăgești³⁰ județul Bacău și Focșani³¹, Cîrligele³², Copăcești³³, Soveja, Fitionești³⁴, Străoane³⁵, Burca³⁶) la cunoașterea puternicii vieții economice existente în sud-vestul Moldovei.

25. O chilă era egală cu 400 cca. O oca era egală cu 1283 g. Rezultă că o chilă cîntărea cca 513 kg. O merță era egală cu 110 ocale = 141 kg. Cf. Alexandru Artimon, *Cîteva considerații asupra tezaurului monetar din secolul al XVIII-lea*, descoperit la Drăgești-Tătăraști (jud. Bacău), Carpica, 1972 p. 187, nota 22 și 26.

26. Al. Artimon și C. Eminovici, *Tezaurul monetar din secolul al XVIII-lea descoperit la Mănăstirea Cașin (jud. Bacău)*, Carpica, vol. IV, 1971, p. 348.

27. Aurel C. Sava. *Documente putnene*, I. Focșani, 1929, p. 249. Începînd de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea domnia a hotărît în cîteva rînduri ca vedrele să fie drepte, vadră de zece ocă, iară mai mare măcar o litră să nu fie“ (1763—1764).

În măsură modernă, vadra de 10 ocale din Moldova avea 15,20 l fiind mai mare ca cea din Țara Românească datorită mărimii diferite a ocalei (N. Stoicescu. Cum măsurau strămoșii Editura Științifică, București, 1971, p. 176).

28. H. Dj. Siruni, *O năvălire necunoscută a bandelor turcești în țările române la 1769*. Revista Arhivelor, IV, 1/1940, București, p. 39.

29. Al. Artimon și C. Eminovici, op. cit., p. 343—348.

30. Al. Artimon, op. cit., p. 181—188.

31. M. Chițescu, Gh. Constantinescu, *Trei tezaure monetare feudale descoperite în raionul Focșani*, în Danubius, I, 1967, p. 224 și urm.

32. Ibidem.

33. V. Căpitanu și C. Buzdugan, *Un tezaur de monede turcești descoperite la Copăcești (jud. Vrancea)*, Carpica, 1969, p. 349.

34. Informația o deținem de la prof. V. Bobi.

35. Ibidem.

36. Alex. Artimon, *Cîteva considerații...* p. 185, nota 13.

UN TRÉSOR MONÉTAIRE DE XVIIIème SIÈCLE DÉCOUVERT À SURAIÀ,
DÉPARTEMENT DE VRANCEA

Résumé

L'auteur présente dans cet article, un trésor monétaire formé de 96 monnaies en argent, découvert à Suraia-Vrancea.

Les monnaies s'étendent le long d'une période de 70 ans et comprend 94 monnaies turques. émissions des sultains Mustafa II (1695—1703), Ahmed III (1703), Mohamed I (1730—1754), Osman III (1754—1757), et Mustaf aIII (1757—1774), tout comme des monnaies autriches et raguzan.

En conclusion, l'auteur parle de la valeur du trésor et de son importance.

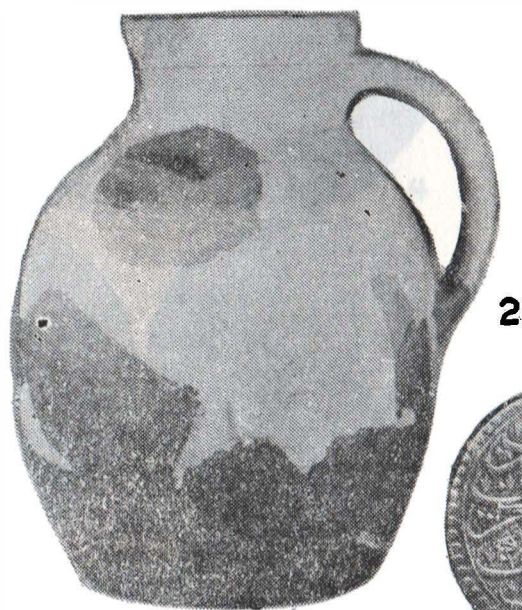

Fig. 1 Monede din tezaurul de la Suraia (1, 3), vasul în care a fost descoperit tezaurul (2).
Fig. 1 Monnaies du trésor à Suraia (1, 3), le vaisseau où a été découvert le trésor (2).

1

2

3

4

5

6

**Fig. 2 Monede din tezaurul de la Suraia.
Fig. 2 Monnaies du trésor à Suraia.**

Fig. 3 Monede din tezaurul de la Suraia.
Fig. 3 Monnaies du trésor à Suraia.

1

2

3

4

5

6

Fig. 4 Minede din tezaurul de la Suraia.
Fig. 4 Monnaies du trésor à Suraia.

1

2

3

4

5

6

Fig. 5 Monede din tezaurul de la Suraia.
Fig. 5 Monnaies du tr sor à Suraia.

1

2

3

Fig. 6 Monede din tezaurul de la Suraia.
Fig. 6 Monnaies du trésor à Suraia.